

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 5, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 332.122:338.45:669 (477.64)

Т. В. Бут,
аспірант кафедри менеджменту,
Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ОБГРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Tanya V. But,
aspirant Department of Management,
Zaporozhye National Technical University, Zaporizhzhya

JUSTIFICATION OF INFLUENCE METALLURGICAL COMPLEX ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

У статті досліджено що середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного робітника в 1550 разів інтенсивніше впливає на зростання середнього рівня середньодушових грошових доходів, ніж капітальні інвестиції в металургійне виробництво. Проаналізовано вплив впроваджених новітніх технологій у металургійне виробництво Запорізького регіону на оточуюче природне довкілля і доведено, що капітальні інвестиції в галузь сприяють покращенню екологічного стану в області, що в довгостроковій перспективі сприятиме зростанню якості і тривалості життя населення. Встановлено, для підвищення соціально-економічних показників Запорізького регіону владі слід звернути особливу увагу на збільшення частки заробітної плати працівників у загальній вартості металопродукції та сприяти збільшенню інвестицій в металургійне виробництво.

In that article the average nominal salary of one full-time worker in 1550 times stronger effect on the growth of the average level of average cash income than capital investment in steel production. The influence of new technologies embedded in steel production in Zaporozhye region surrounding natural environment and proved that capital investment in the industry improves the ecological situation in the region, which in the long term, to increase the quality and length of life. Established to improve the socio-economic indicators Zaporozhye region authorities should pay special attention to increasing the share of wage workers in the total cost of steel products and help increase investment in metallurgy.

Ключові слова: металургійний комплекс, соціально-економічний розвиток регіону, інвестиції, екологія, заробітна плата.

Keywords: metallurgical complex socio-economic development of the region, investment, environment, wages.

Постановка проблеми. Металургійний комплекс Запорізького регіону є містоутворюючим, що створює значну кількість робочих місць, питома вага реалізованої продукції металургійного виробництва у загальному промисловому обсязі за 2013 р. складає 29,5 %, що забезпечує 11,2 % щорічних податкових надходжень до місцевого бюджету.

Слід зазначити, що наукові дослідження впливу металургійного комплексу на соціально-економічний розвиток регіону є недосконалими і вимагають більшого удосконалення, що і зумовило вибір актуальності обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, соціальні аспекти сталого розвитку промислового регіону досліджували такі вітчизняні вчені, як О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк [1]. Проблеми управлінського характеру виробництва в Україні та їх вирішення визначав В.В. Підгірний [2]. Подальші дослідження зовнішньоекономічної діяльності підприємств Запорізького регіону відомі у роботах Куреди Н.М. [3]. Екологічні проблеми промислових міст та шляхи їх покращення знайшли удосконалення у роботах Зюзіна В.О., Шаповал В.Ф., Зінченко Т.М., Ковган М.І. [4]. Особливості розвитку сучасного промислового регіону досліджував Бондар О.М. [5] та ін.

Однак поза увагою залишається визначення впливу металургійного комплексу на соціально-економічний розвиток регіону.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування впливу металургійного комплексу на соціально-економічний розвиток регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток металургійної галузі значно впливає на розвиток регіону. Зокрема, до позитивних моментів на які впливає розвиток металургійної галузі слід віднести: забезпечення населення регіону робочими місцями; розвиток зовнішньоекономічних зв'язків; збільшення обсягів експорту; валового регіонального продукту тощо.

Зорієнтований на експорт сектор металургійної промисловості продовжує відігравати вирішальну роль у промисловому зростанні регіону, що забезпечує одержання економічного, соціального, інвестиційного, науково-технічного, бюджетного або іншого ефекту (табл. 1).

Таблиця 1.
Види ефектів від впливу металургійного комплексу на розвиток регіону

№п/п	Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Економічний ефект								
1.1	Обсяг реалізованої металургійної продукції, млн. грн.	18810,2	23119,8	15163,7	23036,1	28697,5	24974,4	23151,4
1.2	Питома вага реалізованої продукції металургійного виробництва у загальному промисловому обсязі, відсотків	34,5	34,5	28,5	34,4	35,2	30,3	29,5
2. Соціальний ефект								

2.1	Середньорічна кількість працівників металургійної промисловості, тис. осіб	50,0	47,5	41,9	41,4	39,9	39,5	36,7
2.2	кількості працівників металургійного виробництва у відсотках до загальної кількості працівників у промисловості	24,5	23,9	23,7	23,9	22,9	23,2	22,5
2.3	Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника, грн.	2149	2613	2432	2965	3877	4275	4762
2.4	у відсотках до середньомісячної номінальної заробітної плати одного штатного працівника у промисловості	121	114,9	106,2	136	149	146	152
3. Інвестиційний ефект								
3.1	Прямі іноземні інвестиції млн. дол. США	144	166	176	174	160	188	147
3.2	у відсотках до загального обсягу промисловості	23,5	28,4	20,8	18,8	16,8	19,0	17,6
3.3	Капітальні інвестиції в металургійне виробництво млн. грн.	1101	952	952	468	749	737	831
3.4	у відсотках до загального обсягу промисловості, відсотків	30,4	24,6	15,9	18,2	20,1	16,0	19,1
4. Інноваційний ефект								
4.1	Загальна величина інноваційних витрат в металургійне виробництво млн. грн.	49,1	21,2	28,9	3,5	294,8	11,3	22,0
4.2	Загальна величина інноваційних витрат у металургійне виробництво у відсотках до загального обсягу промисловості	30,66	10,46	17,1	0,02	5,8	10,3	63,2
5. Бюджетний ефект								
5.1	Податкові надходження до місцевого бюджету, млн. грн.	203,7	204,5	199,6	206,1	273,0	353,0	371,0
5.2	До загальних податкових доходів місцевого бюджету, відсотків	11,2	11,5	1,1	11,4	11,7	11,1	11,6

Розраховано автором за даними [1-9]

1). Так, протягом 2007...2013 рр. питома вага реалізованої продукції металургійного виробництва у загальному промисловому обсязі зменшилися на 5,0 % (табл.

Крім того, в 2013 році спостережено зниження темпу скорочення обсягів виробництва у металургійному виробництві на 4 %, що обумовлено зниженням виробництва на деяких підприємствах галузі, зокрема, на ПАТ «Дніпрспецсталь», де виробництво сталі за 2013 р. зменшилося на 16,7, прокату на 19,3 %, а на ПАТ «Запорізький сталепрокатний завод» з березня 2013 року взагалі зупинено виробничу діяльність [5; 6]. Водночас на ПАТ «Запорізька сталі» обсяги виробництва сталі збільшилися на 0,3, прокату на 1,6%, а на ПАТ «Запорізький завод феросплавів» виробництво феросплавів зросло на 25,1 % [7].

В 2007...2013 рр., не зважаючи на значну підтримку підприємств металургійного комплексу з боку держадміністрації, в галузі на 1,5%, скорочено персонал. Крім того, враховуючи економічний стан, підприємства металургійного комплексу вимушені переводити своїх працівників на неповний робочий день та примусово відправляти у відпустки без збереження заробітної плати на період припинення виконання робіт.

Це значно впливає на рівень соціальної напруженості у суспільстві, тому що в 2013 р. чисельність населення, зайнятого в металургійній промисловості, становила 22,5 %. Про це свідчать дані, що отримані за результатами аналізу динаміки зайнятих осіб у промисловості Запорізької області в 2007...2013 рр. (табл. 1).

Показники заробітної плати металургійного виробництва серед переробної промисловості є найвищими та становлять 5 397 грн. Це значно впливає на життєвий рівень населення, тому що на підприємствах металургійного комплексу працює майже чверть усіх працівників міста Запоріжжя.

За результатами аналізу впливу металургійної галузі на розвиток промислового регіону слід зазначити, що незважаючи на зростання цін на продукцію і високий рівень обсягу її реалізації та зниження зайнятості в металургійній галузі, потрібні реконструкція та технічне переобладнання металургійних технологій, тому що продукція галузі є неконкурентоспроможною на ринку. До того ж продукція металургійного комплексу не відповідає світовим стандартам, що є небезпечним для розвитку металургійної галузі. Це обумовлено, перш за все, високим рівнем зношеності основних фондів та низькими темпами технічного і технологічного оновлення, невідповідністю технічного і технологічного рівня підприємств промислових галузей світовим стандартам, зростанням матеріало- та енергоємності продукції, низькою наукоємністю продукції, що виробляється в промисловому регіоні, низьким науково-технологічним потенціалом металургійної галузі, дефіцитом коштів на придбання новітніх технологій, застарілим обладнанням, яке унеможливило впровадження інновацій та нових видів інноваційної продукції [1; 2]. Про це свідчить значне коливання загальної величини інноваційних витрат у металургійне виробництво від 0,02 % у 2010 році до 62% у 2013 році від загального обсягу інноваційних витрат промисловості.

Відтак на часі актуальним залишається питання інвестиційного забезпечення металургійної галузі. Розвиток регіону безпосередньо залежить від залучення власних та іноземних інвестицій та активного використання кредитних ресурсів, саме тому слід провести аналіз динаміки капітальних інвестицій металургійних підприємств Запорізької області в 2007...2013 рр. (табл. 1).

За даними (табл. 1) виходить, що за досліджуваний період обсяги капітальних інвестицій в металургійну промисловість зменшилися майже на 30 %.

Так, не зважаючи на зростання прямих іноземних інвестицій у металургійне виробництво у 2012 р., у порівнянні з попереднім на 2,2%, розвиток галузі під загрозою. Адже за даними (табл. 1) спостережено незначне зниження інвестиційних надходжень у металургійне виробництво у 2013 р. Крім того, внаслідок цього інвестиційні надходження в металургійну галузь є однією із небезпечних проблем для промислового регіону.

Для ефективного залучення інвестицій металургійним підприємствам слід враховувати низку чинників, які б не лише на рівні підприємства, але й на мікро- та макрорівнях впливатимуть на їх діяльність. Досвід зарубіжних країн переконує, що саме в цю галузь промисловості необхідно вкладати кошти, тому що це ефективно інвесторству та підприємству в яке вкладуються кошти. При цьому, реалізуючи інвестиційний проект, металургійне підприємство досить тривалий час, має

бути платоспроможним і ліквідним, щоб вкладені кошти не були використані, в першу чергу, для погашення всіх заборгованостей та відтворення матеріально-технічної бази.

Однак для всебічної оцінки впливу металургійного комплексу на розвиток промислового міста необхідно звернути увагу на вплив металургійного комплексу на екологію області. При цьому до негативних моментів, що обумовлені впливом металургійного комплексу слід віднести: екологічну ситуацію в регіоні, соціальний стан розвитку регіону, рівень смертності тощо. Адже Запорізький регіон визнано одним з екологічно небезпечних регіонів України. Про стан екологічної ситуації в регіоні свідчать дані динаміки забруднюючих речовин в атмосферне повітря (табл. 2).

Розташування металургійного комплексу в промисловому регіоні є наслідком великої частки неорганізованих викидів на промпідприємствах, що сприяє загазованості житлових районів.

Таблиця 2.
Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області (без вуглецю діоксиду) стаціонарними джерелами забруднення за видами промислової діяльності в 2009...2013рр.

Показник	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.					Розподіл викидів, %				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Промисловість	179,8	215,3	227,0	205,1	202	99,0	99,0	99,0	98,8	99
Добувна промисловість	0,9	1,1	1,1	1,1	0,9	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Переробна промисловість	95,3	110,5	117,9	93,0	95,1	50,8	51,4	52,2	44,8	46,2
у т.ч. металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	83,9	97,6	104,9	80,5	83,8	44,9	45,8	46,4	83,8	34,1

Так, за даними (табл. 2) виходить, що видобувна промисловість є однією з галузей, що найменше забруднює шкідливими речовинами повітря (0,5%). Проте переробна (52,2%) і металургійна (46,3%) галузі найбільше забруднюють атмосферне повітря.

До того ж у 2009...2013 рр. спостережено зростання показника забруднення повітря від 44,9 до 46,4% переробною промисловістю (табл. 2). Перш за все, це впливає на навколишнє середовище, знижує середню тривалість життя населення регіону, підвищує захворюваність та смертність населення працездатного віку, призводить до перевищення смертності над народжуваністю майже вдвічі та, врешті-решт, позначається на працездатності кадрів та призводить до економічних збитків. Регіон має стабільно від'ємний природний приріст мешканців, тому що кількість померлих значно перевищує кількість народжених. Проте в останні роки спостережено зростання чисельності народжених у структурі природного руху, натомість кількість померлих зменшується у порівнянні з попередніми роками.

Ця ситуація в регіоні є дуже небезпечною і, навіть, кризовою, що обумовлено недостатністю заходів на покращення екологічної ситуації, які забезпечують дотримання сучасних гігієнічних нормативів [16]. Причина викликана недостатністю заходів, що покращують екологічну ситуацію, здатних забезпечити дотримання сучасних гігієнічних нормативів. На особливу увагу заслуговує забруднення води в Дніпрі металургійними підприємствами.

Таким чином, високий ступінь індустріалізації регіону є одним із визначальних факторів незадовільної екологічної та медико-демографічної ситуації в області, яка супроводжується зростанням хвороб, зростанням смертності та зниженням народжуваності тощо.

Металургійний комплекс формує бюджет Запорізького регіону, саме тому виникає необхідність підтримки розвитку цієї галузі з боку державної політики. Це сприятиме зростанню якості рівня життя населення та екологічному покращенню ситуації в регіоні.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, варто згадати, що середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного робітника в 500 разів інтенсивніше впливає на зростання середнього рівня середньодушових грошових доходів, ніж обсяги реалізації металургійної продукції. Це в котрі переконає і узгоджується із загальновідомою статистикою про дуже низький відсоток вартості праці у вартості продукції Українського виробництва у порівнянні з Європейськими виробниками.

Водночас, слід вказати, що середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного робітника в 1550 разів інтенсивніше впливає на зростання середнього рівня середньодушових грошових доходів, ніж капітальні інвестиції в металургійне виробництво. Однак, як показав аналіз впливу впроваджених новітніх технологій у металургійне виробництво Запорізького регіону на оточуюче природне довкілля, капітальні інвестиції в галузь сприяють покращенню екологічного стану в області, що в довгостроковій перспективі сприятиме зростанню якості і тривалості життя населення.

Отже, для підвищення соціально-економічних показників Запорізького регіону владі слід звернути особливу увагу на збільшення частки заробітної плати працівників у загальній вартості металопродукції та сприяти збільшенню інвестицій в металургійне виробництво.

Література.

- Новікова О.Ф. Сталій розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія / Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. – Донецьк: НАН України, Ін-т економіки пром-ті, 2012. – 534 с.
- Підгірний В.В. Проблеми державного регулювання промислового виробництва в Україні та шляхи їх вирішення / В.В. Підгірний // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 128-134.
- Зюзін В.О. Екологічні проблеми промислових міст та шляхи їх покращення / Зюзін В.О., Шаповал В.Ф., Зінченко Т.М., Ковган М.І. // Наукові праці. Науково-методичний журнал. – Т. 107, Вип. 94. Екологія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, – 2009. – С. 80 – 82.
- Куредя Н. М. Оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств Запорізького регіону / Н.М. Куредя, О.О. Головань // Економіка та підприємництво. Держава та регіони. – 2009. – № 3. – С. 82 – 86.
- Офіційний сайт підприємства ПАТ «Дніпрспецсталь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dss-ua.com/rus/index.wbp>.
- Програма соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2014 рік – Запоріжжя: Запорізька обласна державна адміністрація, 2014. – 72 с.
- Офіційний сайт підприємства ПАТ «Запоріжсталь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zaporizhstal.com/uk/>.

References.

- Novikova, O.F., Amosha, A.I. and Antonjuk V.P. (2012), *Stalij rozvytok promyslovoho rehionu: sotsial'ni aspekty* [Sustainable development of industrial region: social aspects], Ukraine National Academy of Sciences Institute of Industrial Economics, Donetsk, Ukraine.
- Pidgirny, V.V. (2009), "Problems of state regulation of industrial production in Ukraine and Solutions", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 3, pp. 128 – 134.
- Zyuzin, V.O., Shapoval, V.F., Zinchenko, T.N. and Kovgan M.I. (2009), "Environmental problems of industrial cities and ways to improve", *Proceedings. Methodical Journal. Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly*, vol. 94, pp. 80 – 82.
- Kureda, N.M. and Halavan O.O., (2009), "Measuring performance of foreign economic activity of enterprises of Zaporizhzhya region", *Ekonomika ta pidpriemnytstvo. Derzhava ta rehiony*, vol. 3, pp. 82 – 86.
- Ofitsijnyj sajт pidpriemstva PAT "Dniprospechstal" (2015), available at: <http://www.dss-ua.com/rus/index.wbp> (Accessed 12 December 2015).
- Zaporizhzhya Regional State Administration (2014), "The program of socio-economic and cultural development of Zaporizhzhya region 2014" (Accessed 12 December 2015).
- Official site of the company JSC "Zaporizhstal" (2015), available at: (Accessed 12 December 2015).

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"